

ХУДОЖНИКИ УКРАЇНСЬКОГО АВАНГАРДУ

Правила до ігор

Гра «Пам'ять»

Гра розрахована на гравців віком від 4–5 років. Мета гри – запам'ятати та відкрити якомога більше парних карт. Парна кількість карт (кожна карта обов'язково має пару) розкладається на столі в довільній кількості рядів і стовбчиків прямокутником, сорочкою вгору. Кожен гравець по черзі відкриває по довільній парі карт. Якщо пара співпадає – гравець забирає її собі. Якщо ні – карти знову кладуться сорочками вгору. Хід передається наступному гравцю в будь-якому разі. Перемагає той, хто зібрав більше пар однакових карт.

Гра «Пари»

Гра розрахована на гравців від 4 років. Мета гри – назбирати якомога більше пар однакових карт. Кожному гравцю роздається по 6 карт. Гравці по колу питають кожен свого сусіда, чи є в нього карта для пари, описуючи її словами (приміром, «пишна жінка в жовто-синіх тонах» чи «вусатий дядько»), і в разі наявності такої карти у сусіда, беруть її собі та відкладають створену пару. При цьому не можна називати карту за номером, назвою роботи або іменем художника. Якщо гравець недостатньо зрозуміло описав карту, і йому дали не ту, яку він шукав, ця карта все одно переходить до нього. Після кожного кроку гравці по черзі беруть по одній карті з колоди. Виграє той, хто назбирає більше пар однакових карт.

Гра «Митці в ряд»

Гра розрахована на гравців від 7 років. Мета гри – назбирати якомога більше парних колекцій картин одного художника. У грі активно використовується книжка з біографіями, оскільки там зазначені назви картин художників. Гравцям роздаються по 6 карт. Гравці по колу питають кожен свого сусіда, чи є в нього карта із картиною певного художника, чи парна. При цьому не можна називати карту за номером, назвою роботи або іменем художника. Для цього гравець повинен описати шукану карту (приміром, «пишна жінка в жовто-синіх тонах» чи «вусатий дядько»), і в разі наявності такої карти у сусіда, забрати карту собі. Виграє той, хто збере найбільше парних колекцій. **Увага!** У деяких художників представлена лише одна пара карт, в такому разі ця пара зраховується як повноцінна колекція.

Гра «Зрозумій мене»

(гра на 32 карти без пар)

Гра розрахована на гравців від 7 років. Мета гри – набрати якомога більше карт. Гравці (4, 6 чи 8 гравців) одержують по 4 карти. Ведучий обирає одну карту зі своїх, асоціативно описує її (наприклад: «Прогулянка сонячним ранком» про карту № 5 Давида Бурлюка «Прихід весни»), і кладе її сорочкою вгору. Затим всі інші гравці кладуть сорочками вгору одну з тих карт, що мають, обираючи асоціативно ту, яка найбільше підходить під опис ведучого. Ведучий перемішує викладені карти і розкладає їх по колу обличчями вгору. Всі гравці, крім ведучого, кажуть, яку з карт, на їхню думку, загадав ведучий. Ті з гравців, які вгадали правильно, порівну ділять карти з кола між собою. Якщо ніхто не вгадав карту ведучого, він відкладає в залишок всі свої карти, крім одної довільної. На кожному кроці всі учасники гри по черзі беруть із колоди по одній карті. Щоразу карту загадує інший гравець.

ХУДОЖНИКИ УКРАЇНСЬКОГО АВАНГАРДУ

При створенні колоди використані роботи та фрагменти робіт художників – представників українського авангарду

Період на межі кінця XIX – початку XX століть став переламним в історії світового та європейського мистецтва. Ламалися старі форми та норми – як у живописі і графіці, так і в суспільному ладі. Походячи з різних частин тоді ще Російської імперії, художники 1910–1920-х років також долучалися до процесу мистецтвотворення. Митці, які народилися, проживали в Україні чи пов'язували свою творчість із українськими мотивами, тонко відчували плин часу та зміни в новітніх тенденціях європейського образотворчого мистецтва. Реагуючи на всесвітній досвід пошуку нових ідей та форм їх утілення, започаткованого такими геніями пензля, як Вінсент ван Гог, Поль Гоген, а пізніше – Анрі Матісс, Пабло Пікассо тощо, вони, однак, наважувалися на власний експеримент і не відмовлялися від самобутності українського народного мистецтва та колориту. Твори художників українського авангарду були новим, своєрідним словом у мистецтві початку XX ст., сказаним на межі хаосу і порядку, урбаністичного міста і природи, об'єму і площини, реальної людини і світу знаків. Вони безумовно варті вивчення і заслуговують на місце у рядах геніальних витворів світового мистецтва.

Біографії художників (найперше для прочитання батьками)

Олександр Архипенко (1887–1964)

Народився в Києві. Закінчив Київське художнє училище та Паризьку мистецьку школу. Український та американський скульптор і художник, один із основоположників кубізму в скульптурі. Почесний член Об'єднання Митців Українців в Америці (ОМУА) та дійсний член Американської Академії Мистецтва і Літератури. Роботи Архипенка визначаються динамізмом, лаконічністю композиції та форми; він запровадив у скульптуру поліхромію, увігнутість й отвір як виражальні елементи скульптури, синтетичні об'ємні рухомі конструкції. Одним із перших Архипенко почав використовувати експресивні можливості «нульової», наскрізної форми. Змінивши усталені уявлення про скульптуру, Архипенко відкрив власні школи у Парижі, Берліні, Нью-Йорку. У 1920–1930-х роках він брав участь у художніх виставках в Україні, працював над пам'ятниками Тарасу Шевченку, Івану Франку, князеві Володимирі Святославичу для парку в Чикаго. За життя Архипенка відбулося 130 його персональних виставок.

Олександр Богомазов (1880–1930)

Народився в селі Ямпіль Харківської губернії (нині Сумська область). Готувався вступати до Петербурзької академії мистецтв, але 1907 року записався до Київського художнього училища. Навчався в Олександра Мурашка та Івана Селезньова, відвідував приватні студії в Москві. Творчість художника можна поділити на кілька періодів. Серед них чільне місце займають кубофутуризм, яким Богомазов захоплювався в період з 1913 по 1917 роки, і спектралізм, до якого художник звернувся в 1920 році. Дослідники вважають його одним із засновників кубофутуризму в Україні. Богомазов займався живописом не лише практично – він активно розробляв теоретичні основи цього мистецтва. Найвідомішим його теоретичним твором став трактат «Живопис та елементи» про теорію «якісних ритмів». Майже одразу після смерті ім'я та творчий доробок Олександра Богомазова були викреслені з анналів радянської епохи. Лише у середині 1960-х, під час «відлиги», його творчість була наново відкрита українськими мистецтвознавцями.

Михайло Бойчук (1882–1937)

Народився у с. Романівка Тернопільської області. Художник і педагог, засновник самобутньої національної школи монументального живопису, що розвивалася в Україні в першій третині ХХ століття. Вчився в художній студії у Львові та приватній рисувальній школі у Відні (1898–1899), в Краківській академії мистецтв (1899–1905), у Мюнхені. Бойчук намагався створити синтетичну національну художню форму, залучаючи джерела, які, на його думку, мали найбільш глибокі корені в українській культурі: візантійське мистецтво і народну творчість в її різноманітних проявах. Українська історія та сучасний міжнародний мистецький рух – із цих складових Михайло Бойчук створював своє мистецтво, покликане об'єднати широкі верстви населення. Найбільш значними творами, виконаними разом з учнями, так званими «бойчукістами», були розписи на сучасну тематику Червоноармійських Луцьких казарм у Києві (1919), Селянського санаторію на Хаджибейському лимані в Одесі (1927–1928) та Червонозаводського театру в Харкові (1933–1935). Жоден з ансамблів монументального живопису не зберігся.

Тимко Бойчук (1896–1922)

Народився у с. Романівка Тернопільської області. Брат і учень Михайла Бойчука. Навчався в Українській державній Академії мистецтв у майстерні монументального живопису Михайла Бойчука (1917–1922). Працював у галузі станкового живопису, переважно у побутовому, портретному та плакатному жанрах, книжковій графіці. Композиційна система, структура образів, тональна гама творів митця ґрунтовані на глибокому вивченні мистецтва епохи Проторенесансу, візантійського малярства, давньоруського іконопису й українського народного мистецтва. Бойчук брав участь у розписах Луцьких казарм у Києві (1919) та Київського оперного театру. Виконав разом з Іваном Падалкою ілюстрації до збірки для дітей «Барвінок» (1919). Майже всі твори Бойчука були знищені під час розгрому «бойчукістів»; ті, що збереглися, нині у фондах Національного художнього музею України (Київ).

Давид Бурлюк (1882–1967)

Народився на хуторі Семиротівщина поблизу села Рябушки Лебединського району Сумської області. Навчався в Казанській художній школі, Одеському художньому училищі, мистецьких студіях Мюнхена та Парижа, Московському училищі живопису, скульптури та архітектури. Проїшовши періоди захоплення імпресіонізмом, неопримітивізмом та іншими модерними

мистецькими течіями, Давид Бурлюк став ідеологом футуризму як у живописі, так і в літературі. Був натхненником й ініціатором різних (найчастіше епатажних) заходів, які повинні були поширювати нові ідеї в культуру.

Олександра Екстер (1882–1949)

Народилася у Білостоці Гродненської губернії (у нинішній Польщі). Навчалася в Києві, в гімназії Св. Ольги, яку закінчила у 1899 році. Отримавши освіту в київській рисувальній школі М. Мурашка та Київському художньому училищі, працювала у стилі постімпресіонізм. Після поїздки до Парижа поступово переходить до кубізму та вже стає відомою своїми авангардними ескізами до театральних костюмів та декорацій. Була членом об'єднань «Бубновий валет» (творче об'єднання, що відмовлялося від класичного живопису, надаючи перевагу фовізму, кубізму) та «Союз молоді». Її виставки проходили в Парижі, Москві, Києві, Одесі, Петербурзі. Екстер прагнула радикального оновлення системи художньої виразності. Художниця запропонувала вітчизняному мистецтву осмислені своїм досвідом новітні тенденції західноєвропейського мистецтва та не асимілювала в ньому. Олександра Екстер окреслила риси індивідуального стилю, що включав також українську образотворчу традицію і став згодом основою для створення її художньої київської школи. Метою майстрині було утвердити в суспільстві належну роль митця ХХ сторіччя.

Марк Епштейн (1899–1949)

Народився в Бобруйську (Білорусь). У 1918 році закінчив скульптурне відділення Київського художнього училища. У 1918 році Марк Епштейн разом із багатьма іншими художниками відвідував студію Олександри Екстер. Художниця, знайома із Пабло Пікассо та Жоржем Браком, відкривала для талановитих киян кубофутуризм та авангардне мистецтво. У своїй творчості більше тяжів до створення оригінального єврейського стилю на ґрунті образів із єврейського народного мистецтва й авангардних течій сучасності. Невдовзі став одним із ініціаторів створення художньої секції Культур-Ліги та Музею єврейського мистецтва. Епштейн став об'єктом жорсткої критики та брутальних нападів на початку 1930-х років, його звинувачували в «націоналізмі» та «формалізмі». В останні роки життя Марк Епштейн лише зрідка отримував замовлення як художник-оформлювач.

Василь Єрмилов (1894–1968)

Народився в Харкові. Навчався у Харківській навчально-ремісничій майстерні декоративно-го живопису і в Московському училищі живопису, скульптури та архітектури. У 1927–1932 роках був членом Асоціації революційного мистецтва України (АРМУ), а з 1939 – харківської організації Спілки Художників України; створив у той час багато проектів: збірні кіоски, агітаційні та книжкові фургони, трибуни-реклами. Працював у промисловій графіці: розробляв і створював ескізи оформлення упаковок, сірникових коробок, заводських і фабричних марок тощо; малював обкладинки для книг. Домагався високого художнього ефекту шляхом зіставлення двох–трьох локальних кольорів, добору двох–трьох матеріальних фактур, застосувавши техніку полірування, шліфування, присипки, протиставлення овальних та кутастих площин, а також бездоганністю пропорцій. Джерелом натхнення для Єрмилова було народне мистецтво, що відображає поєднання та нашарування культури поколінь та доступних матеріалів.

Микола Касперович (1885–1938)

Народився на хуторі Лапин Ріг Козелецького району Чернігівської області. Навчався у Москві, Кракові, Парижі, де познайомився з Михайлом Бойчуком. В 1911 році, повернувшись до Львова, працював у Національному музеї над реставрацією ікон. Вже у Києві почав працювати як художник-реставратор. Виконував реставраційні роботи в Харківському художньо-історичному музеї (1928), Київських музеях Російського та Західного і Східного мистецтва (1935–1937). Також митець відновлював врубелівський іконостас Кирилівської церкви в Києві (1935).

Борис Косарьов (1897–1994)

Народився у Харкові. У 1911–1915 роках навчався в Харківських художньо-ремісничих майстернях, протягом 1915–1918 років – в Харківському художньому університеті. 1915 року починає працювати в театрі як помічник декоратора, а з 1916-го самостійно оформлює вистави. До Жовтневого перевороту розписував церкви. Починаючи з 1918 року працював у театрах Одеси та Харкова. Оформив збірки віршів В. Маяковського, Б. Пастернака, В. Хлебнікова. З 1927 року був учасником республіканських і міжнародних виставок. Співпрацював із такими художниками, як Василь Єрмилов, Анатолій Петрицький, Олександр Хвостенко-Хвостов. Свої найкращі роботи створив у співдружності з учнем Леся Курбаса – режисером В. Васильком. Один з найбільш самобутніх представників українського авангарду.

Федір Кричевський (1879–1947)

Народився у Лебедині (нині Сумська область). Здобував художню освіту в Московському училищі живопису, скульптури і архітектури, з якого випустився у 1901 році. У 1910 закінчив Петербурзьку академію мистецтв, після чого здійснив річну подорож Східною Європою, під час якої також навчався у Відні в Густава Клімта, вплив якого помітний як в філософії, так і в технічній манері Кричевського. З 1913 року Кричевський працював у Києві: викладав у художньому училищі (1913–1917), Українській академії мистецтв (1918–1922, був її першим ректором), у Київському художньому інституті (1924–1932, 1934–1941). Монументальний триптих Кричевського «Життя» є найяскравішим зразком українського модернізму з елементами *ар нуво* та українського релігійного живопису (площинність, локальні фарби, порожнє тло).

Казимир Малевич (1878–1935)

Народився у Києві. Малювати вчився у Миколи Пимоненка, в Київській мистецькій школі (1895–1897). У 1904 році переїхав до Москви. Вдосконалював майстерність в училищі живопису, скульптури й архітектури (1904–1905) та в студії Ф. Рерберга (1905–1910). Викладав у Київському художньому інституті. У картинах першого періоду творчості намагався поєднати принципи кубізму, футуризму і експресіонізму. 1915 року започаткував новий модерністський напрям у мистецтві – супрематизм. Малевич вважав, що мистецтві вже давно відійшло від потреби простого відображення природи та копіювання її звичайних форм.

Іван Падалка (1894–1937)

Народився у селі Жорнокльови Черкаської області. Навчався у художньо-промисловій школі ім. Миколи Гоголя в Миргороді, Київському художньому училищі та Українській державній академії мистецтв у майстерні монументального живопису Михайла Бойчука. Художник виконав замовлення Державного видавництва України на збірку «Казки» й разом із Тимофієм Бойчуком ілюстрував дитячу збірку «Барвінок». Після цього він потрапив до бригади малярів, які розписували стіни Луцьких військових казарм у Києві. Його ілюстрації можна було знайти в багатьох дитячих книжках. Основні теми робіт Падалки – природа та селянство. Його стиль не вміщувався у поняття «соцреалізм» (нав'язаний єдиний стиль мистецтва, що прославляв радянську владу та соціалізм). Викладав у Миргородському художньо-керамічному технікумі, був професором Київського художнього інституту.

Віктор Пальмов (1888–1929)

Народився в Самарі (Росія). 1914 року закінчив Московське училище живопису, скульптури та архітектури. У 1925 році художник, разом у Давидом Бурлюком, Василем Єрміловим, Олександром Богомазовим, вступає до Асоціації революційного мистецтва України (АРМУ). У 1927 році він, спільно з Марком Епштейном і Анатолієм Петрицьким, створює Український союз художників. Засновник європоцентричного ОСМУ (Об'єднання сучасних митців України). У 1925–1929 роках професор Київського художнього інституту. Заперечуючи «образотворчий натуралізм», пропонував шукати нові шляхи в мистецтві у напрямку кольорописання, «в реалізмі кольорів, які збуджують своєю грою волю працюючих до бадьорого прагнення». Найкращі роботи художника виконані у футуристично-примітивному стилі. Пальмов багато експериментував з поверхнею паперу та полотна, ускладнюючи фактуру через введення у яскраві шари скла та фольги.

Анатолій Петрицький (1895–1964)

Народився в Києві. Навчався в Київському художньому училищі. 1916 року відбувся його дебют як театрального художника. Головний художник Молодого театру Леся Курбаса (1917–1919). Виконав у конструктивистській манері вражаючі за образністю і безпомилковим відчуттям епохи театральні строї та декорації для театрів Києва, Харкова, Москви. Петрицький випереджав свій час, генерував нові мистецькі концепції, прокладав нові шляхи художнього розвитку. Творчо засвоївши кращі здобутки світового і вітчизняного мистецтва, писав картини, що фокусують драматизм людського життя, створював яскраві художні панно, в барвистих ритмах яких є перегук з українським фольклором, зі стихією народної творчості.

Олександр Саєнко (1899–1985)

Народився у місті Борзна Чернігівської області. Після епідемії скарлатини, що вибухнула в Україні на початку ХХ століття, Олександр втратив мову та слух. Проходив навчання у Київській художній школі, згодом закінчив Київський художній інститут. Продовжуючи традиції Михайла Бойчука, Саєнко працював у галузі монументального та монументально-декоративного мистецтва, але в техніці інкрустації соломомою. Саме в спалахах соломи, що ввібрала в себе сяйво сонця й соки землі, художник побачив свої картини, свої композиції. Для Саєнка зір був єдиним засобом зв'язку з навколишнім світом. Його роботи сповнені надзвичайно виразного

ритму, динаміки. Художник вдало поєднував традиції декоративного мистецтва, елементи народної культури та новаторські течії авангардного мистецтва.

Василь Седляр (1899–1937)

Народився в селі Жоржівка Полтавської області. Навчався в Київському художньому училищі, Українській державній академії мистецтв в майстерні монументального живопису Михайла Бойчука. З 1921 року – учасник академічних, республіканських і зарубіжних виставок. 1924 року брав участь у художньому оформленні Київського художнього інституту. Працював у жанрі станкового живопису, книжковій графіці, художній кераміці. Вперше у постреволюційний час ілюстрував «Кобзаря» Тараса Шевченка, також зробив ілюстрації до книжок Володимира Маяковського, Гео Шкурупія, Івана Франка, Андрія Головка та інших.

Петро Стобуненко (1903–1967)

Народився в селі Знам'янка нинішньої Дніпропетровської області. У 1923–1927 навчався в Київському інституті пластичних мистецтв. Працював у галузі жанрового живопису, пейзажу і натюрморту. Багато творів присвятив життю на радянському Сході та на Півночі СРСР.

Олександр Тишлер (1898–1980)

Народився в Мелітополі. Навчався у Київському художньому училищі у Григорія Дядченка, Фотія Красицького й Івана Селезньова (1912–1917) й у студії Олександри Екстер (1917–1918). 1918 року був одним із організаторів Художньої секції Культур–Ліги в Києві. У 1920-х роках брав участь у міжнародних виставках у Дрездені, Венеції, Харбіні. З кінця 1920-х років працював як театральний художник у єврейських, російських і ромських театрах країни. Митець багато працював над оформленням вистав за творами Шекспіра (зокрема, 1935 року оформив постановку «Короля Ліра» Леся Курбаса в Державному єврейському театрі в Москві). З кінця 1930-х років зосередився на праці для театру та майже не експонував своїх творів. Із середини 1940-х років Тишлер писав серії натюрмортів-портретів. У 1950-х роках звернувся до дерев'яної скульптури.

Перелік творів за нумерацією

1. **Олександр Архипенко.** Жінка у кріслі. 1918. Штукатурка, фарба, дерево.
2. **Олександр Богомазов.** Портрет доньки. 1928. Фанера, олія.
3. **Олександр Богомазов.** Жіночий портрет. 1914. Полотно, олія.
4. **Михайло Бойчук.** Святий Іоанн. 1910. Мозаїка.
5. **Тимко Бойчук.** Біля яблуні. 1919–1920. Картон, темпера.
6. **Давид Бурлюк.** Прихід весни та літа. 1914. Полотно, олія.
7. **Давид Бурлюк.** Весна в селі. 1917. Полотно, олія.
8. **Олександра Екстер.** Іспанський танець. 1912. Папір, гуаш, туш.
9. **Олександра Екстер.** Три жіночі фігури. 1910. Полотно, олія.
10. **Марк Епштейн.** Двоє сурмачів. Поч. 1920-х. Графіка.
11. **Марк Епштейн.** Жінка з коромислом. Поч. 1920-х. Графіка.
12. **Василь Єрмилов.** Гітара. 1924. Рельєф, дерево, олія.
13. **Микола Касперович.** Качки. 1920-ті рр. Картон, темпера.
14. **Микола Касперович.** Голівка дівчини. 1920-ті роки. Фанера, темпера.
15. **Борис Косарьов.** Чарки. 1919. Папір, олівець.
16. **Борис Косарьов.** Ескіз до вистави «Хубеане». 1923. Кольоровий папір, колаж.
17. **Федір Кричевський.** Триптих «Життя» – Любов. 1927. Полотно, темпера.
18. **Казимир Малевич.** Автопортрет. 1936. Полотно, олія.
19. **Казимир Малевич.** На сінокосі. 1929. Полотно, олія.
20. **Абрам Маневич.** Зима. Совська вулиця в Києві. 1914–1915. Полотно, олія.
21. **Вадим Меллер.** Ассирійські танці. 1919. Картон, гуаш.
22. **Вадим Меллер.** Маски. 1919. Картон, акварель.
23. **Іван Падалка.** Фотограф на селі (фрагмент). 1927. Полотно, темпера.
24. **Віктор Пальмов.** Кузня. (Коваль). 1923. Фанера, олія.

25. **Віктор Пальмов.** *Село.* 1928. Полотно, олія.
26. **Анатолій Петрицький.** *Портрет П. Козицького.* 1931. Папір, акварель, гуаш.
27. **Олександр Саєнко.** *Українка.* 1925. Фанера, темпера, солома.
28. **Олександр Саєнко.** *В. Г. Кричевський.* 1922. Картон, левкас, темпера.
29. **Василь Седляр.** *У школі лікнепу (фрагмент).* 1929. Папір, темпера.
30. **Василь Седляр.** *Дівчина.* 1928. Фанера, темпера.
31. **Петро Стовбуненко.** *Піп на селі. Поч. 1930-х.* Полотно, олія.
32. **Олександр Тишлер.** *Жінка та аероплан.* 1926.

Художники українського авангарду. Гра для дітей. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2015. – 64 картки.
ISBN 978-966-378-398-7

Видавці: *Костянтин Сігов і Леонід Фінберг*

Над картками працювали: *Анастасія Негруцька, Олександра Уралова*

Редактор: *Наталія Риндюк*

Коректор: *Тетяна Шкарупа*

Комп'ютерна верстка: *Галина Ліхтенштейн*

Видавництво «ДУХ І ЛІТЕРА»

Національний університет

«Києво-Могилянська академія»

5 корпус, кімн. 210, вул. Волоська, 8/5,

м. Київ, 04070, Україна

Тел./факс: +38 (050) 425-60-20

E-mail: duh-i-litera@ukr.net (відділ збуту);

litera@ukma.kiev.ua (видавництво)

www.duh-i-litera.com

Друк та палітурні роботи:

МАЙСТЕР
КНИГ

м. Київ, вул. Виборзька 84,

тел. (044) 458 0935

e-mail: info@masterknyg.com.ua

www.masterknyg.com.ua

Свідоцтво про реєстрацію ДК № 3861 від 18.08.2010 р.

ISBN 978-966-378-398-7

©ДУХ І ЛІТЕРА, 2015